

Gemeente Heerlen

**Archeologisch onderzoek: opgraving
(variant archeologische begeleiding)**

Archeologie | Cultuurhistorie | Erfgoed

Colofon

Titel: Plangebied sloop HTS-terrein aan de Dr. Jaegerstraat in Heerlen, gemeente Heerlen; archeologisch onderzoek: opgraving - variant archeologische begeleiding

Versie: 10-09-2020

Auteur: [REDACTED]

Projectcode: HEJAE2

Bestandsnaam: RAAPrap_4702_HEJAE2_20200910

Autorisatie: [REDACTED]

ISSN: 0925-6229

RAAP

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

Telefoon: 0294-491 500

E-mail: raap@raap.nl

Website: www.raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2020

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Er is geen verklaring ontvangen van het bevoegd gezag omtrent goed- of afkeuring van het rapport.

Samenvatting

In opdracht van Laride heeft RAAP van 12 augustus tot en met 1 september 2020 een archeologisch begeleiding uitgevoerd in de vorm van een opgraving – variant archeologische begeleiding in het kader van de sloop van een van de gebouwen (gebouw 2) van de HTS aan de Dr. Jaegerstraat in de gemeente Heerlen. Het doel van het onderzoek was het vaststellen of er binnen het plangebied archeologische resten aanwezig waren en in hoeverre deze behoudenswaardig waren. Indien behoudenswaardige resten zouden worden aangetroffen, werden deze, na overleg, direct opgegraven.

Omdat het plangebied bebouwd was, was archeologisch onderzoek voorafgaand aan de geplande ontwikkeling niet mogelijk. Het archeologisch onderzoek is daarom gecombineerd met de civieltechnische werkzaamheden en uitgevoerd als een opgraving - variant archeologische begeleiding. In principe is deze vorm van onderzoek gelijk aan een regulier onderzoek, maar gelden er vanuit de praktijk beperkingen bij de uitvoering.

Tijdens de begeleiding zijn vooral de profielen van de put onderzocht. Hierbij zijn geen archeologische resten aangetroffen en deze worden binnen de onderzochte put ook niet meer verwacht. Dit geldt echter niet voor de zones direct rondom het onderzochte gebied. Uit de profielopname blijkt dat er sprake is van een dikke en goed ontwaterde (stugge) briklaag (Bt-horizont). Er zijn geen aanwijzingen dat deze serieus is getopt. Wel ontbreekt een E-horizont. Hierdoor kunnen – daar waar deze brikgrond nog aanwezig is – archeologische resten nog steeds verwacht worden.

Inhoud

Samenvatting	3
Inhoud	4
1 Inleiding.....	5
1.1 Administratieve gegevens	6
1.2 Voorgaand onderzoek.....	7
1.3 Doelstellingen en onderzoeksvragen	8
2 Methoden	9
2.1 Algemeen.....	9
2.2 Werkputten	9
2.3 Documentatie en registratie	9
2.4 Behandeling van sporen	9
2.5 Behandeling van vondsten.....	9
2.6 Behandeling van profielen	10
2.7 Bemonstering.....	10
2.8 Uitwerking	10
2.9 Afwijking en aanpassing van de onderzoeksstrategie	10
3 Resultaten	11
3.1 Landschap en stratigrafie	11
3.2 Sporen en structuren	13
3.3 Vondsten	13
3.4 Monsters.....	13
3.5 Interpretatie van de vindplaats	13
3.6 Waardestelling	14
4 Conclusie en advies.....	15
4.1 conclusie.....	15
4.2 Advies.....	15
Literatuur.....	16
Overzicht van figuren, tabellen, bijlagen en appendices	17

1 Inleiding

In opdracht van Laride heeft RAAP van 12 augustus tot en met 1 september 2020 een archeologische begeleiding uitgevoerd in de vorm van een opgraving – variant archeologische begeleiding in het kader van de sloop van een van de gebouwen (gebouw 2) van de HTS aan de Dr. Jaegerstraat-Bekkerveld in de gemeente Heerlen (zie figuur 1).

Figuur 1. De ligging van het plangebied. Inzet: ligging in Nederland (ster).

In het plangebied was voorafgaand aan de werkzaamheden nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd, maar in de directe omgeving wel. Zo heeft in de Dr. Jaegersstraat-Vlotstraat en Bekkerweg in 2016 een archeologische begeleiding plaatsgevonden waarbij resten van de Romeinse weg van

Figuur 2. Overzichtsfoto van de sloopwerkzaamheden, gezien in noordelijke richting.

1.2 Voorgaand onderzoek

Vanwege het gebruik van het plangebied heeft nog geen veldonderzoek kunnen plaatsvinden. Op basis van de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Heerlen in combinatie met eerdere onderzoeken in de directe omgeving geldt voor het plangebied een hoge archeologische verwachtingswaarde. Hierbij gaat het voornamelijk om resten gerelateerd aan de Romeinse vicus Coriovallum. Deze vicus is in de eerste eeuw gesticht op de kruising van twee belangrijke wegen: de weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen (Via Belgica) en de weg van Trier naar Xanten (Via Traiana) die waarschijnlijk rond het begin van onze jaartelling zijn aangelegd. De oudste bewoning in de eerste eeuw moet weinig opvallend geweest zijn. De echte groei en bloei van de vicus speelt zich af vanaf de tweede helft van de eerste en vooral de tweede eeuw na Chr. Meest bekend is het thermencomplex met rondom woningen met steen(sokkel)bouw, soms met residentiële kenmerken, zoals hypocaustverwarming, versierde muren en vloeren. De vicus kende ook een bloeiende industrie in de vorm van pottenbakkerijen. Buiten de vicus, langs de hoofdwegen lagen de grafvelden. Bij de archeologische begeleiding uit 2016 aan de Vlotstraat zijn drie crematiegraven gevonden die mogelijk gerelateerd kunnen worden aan de zuidoostelijke Romeinse begraafplaats van Coriovallum (ARCHIS zaakid. 3996236100). Ook andere waarnemingen in de directe omgeving van het plangebied melden crematiegraven. Naast graven, zijn recentelijk op 90 meter ten noordoosten van het plangebied resten aangetroffen van de Via Traiana (Keijers, 2018). De weg was in verschillende fasen aangelegd en

afgedekt met een pakket colluvium waarin karresporen uit de middeleeuwen en/of nieuwe tijd te herkennen waren. Door de afdekking met colluvium was het Romeinse wegdek nog goed herkenbaar. Op basis van deze meldingen was de verwachting dat er binnen het plangebied resten uit de Romeinse tijd, voornamelijk graven, verwacht konden worden.

1.3 Doelstellingen en onderzoeksvragen

Omdat er nog geen vooronderzoek voor het plangebied is uitgevoerd, was de vraagstelling vooral gericht op de omvang, diepteligging, aard en ouderdom van eventueel in het plangebied aanwezige vindplaatsen en het bepalen van de behoudenswaardigheid daarvan. Hiertoe diende van eventuele vindplaatsen de aard, omvang, datering, gaafheid, conservering en inhoudelijke kwaliteit te worden vastgesteld. Indien behoudenswaardige archeologische resten werden aangetroffen, werden deze binnen de grenzen van de werkzaamheden (zowel horizontaal als verticaal) zo volledig mogelijk gedocumenteerd. Uitgangspunt was dat het onderzoek de civiele werkzaamheden zo min mogelijk hinderde, maar wel dat er – voor zover mogelijk – wel antwoord gegeven kon worden op de in het PvE (Hensen, 2020) geformuleerde onderzoeksvragen:

1. Hoe ziet de geo(morfo)logische en bodemkundige opbouw van het plangebied eruit?
2. Is het pleistocene loopvlak (plaatselijk) afgedekt met jongere sedimenten (colluvium)? Zo ja, is er sprake van meerdere afdekkende pakketten en wat is de datering van de pakketten?
3. In welke mate is het gebied verstoord?
4. Bevinden zich binnen het plangebied archeologische resten? Waaruit bestaan de archeologische resten die zijn aangetroffen? Van welke vindplaatsstypen en welke dateringen is er sprake?
5. Wat is de ruimtelijke spreiding van de archeologische resten, zowel in het horizontale als verticale vlak? Op welke hoogte ten opzichte van NAP en diepte onder huidig maaiveld komen archeologische sporen en vondsten (per periode) voor?
6. Wat is de conservering en gaafheid van de vindplaats(en)?
7. Zijn de aangetroffen vindplaatsen behoudenswaardig?
8. Wat is de betekenis van de resten in relatie tot gelijktijdige, gelijkaardige of andersoortige vondstcomplexen in de omgeving? Zijn er resten die met de Romeinse weg in verband kunnen worden gebracht?
9. Is er een verwachting dat buiten het nu onderzochte gebied (x, y,z) nog resten van deze vindplaats aanwezig zijn en wat is de verwachting omtrent de fysieke en inhoudelijke kwaliteit daarvan?
10. Indien geen archeologische resten worden aangetroffen: Is er een verklaring voor het ontbreken van archeologische resten?
11. Heeft het onderhavige onderzoek een bijdrage geleverd aan de kennisstand archeologie zoals weergegeven in de provinciale synthese uit 2017?
12. Welke nieuwe inzichten heeft het onderzoek in dat opzicht opgeleverd en op welk vlak (periode, gebied, thema)?

2 Methoden

2.1 Algemeen

Vanwege de beperkingen die gelden binnen het plangebied, is het archeologisch onderzoek uitgevoerd in de vorm van een opgraving – variant archeologische begeleiding. In het PvE (Hensen, 2020) is gesteld dat het te slopen gebouw nagenoeg het volledige plangebied beslaat en volledig is onderkelderd tot een diepte van circa 3 m – mv. Ter plaatse van het gebouw was dan ook de verwachting dat een eventuele vindplaats was verstoord. In de directe omgeving van het gebouw kunnen echter wel nog archeologische resten aanwezig zijn. De sloop van het gebouw kon tot aan het maaiveld zonder archeologische begeleiding plaatsvinden. Bij het verwijderen van de kelderwanden diende wel een archeoloog aanwezig te zijn om te kijken of in de profielen van de putwanden aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats en om het eventuele archeologische niveau te kunnen bepalen. Ook de dikte van het colluvium kan aan de hand van profielen (mogelijk) bepaald worden. Deze waarnemingen zijn van belang om een archeologische verwachting en diepte van archeologische resten in de onmiddellijke omgeving goed te kunnen bepalen. Indien buiten het gebouw graafwerkzaamheden plaats zouden vinden die dieper gingen dan 30 cm – mv, dienden deze wel archeologisch begeleid te worden. Dit was echter niet van toepassing.

2.2 Werkputten

De slooppuit is als één werkput gezien.

2.3 Documentatie en registratie

Tijdens het onderzoek zijn de profielen van de put op meerdere momenten bekeken, waarbij eventuele sporen en intacte bodemprofielen meteen werden gedocumenteerd door deze digitaal in te meten ingemeten met een RTK-GPS met een conform KNA-eis OS02 maximale afwijking van 3 cm in zowel het horizontale als verticale vlak, en gedocumenteerd conform specificaties OS04 en OS05 van de BRL4000. Uiteindelijk bleek dat op een klein hoekje na alle profielen volledig waren verstoord en dat er dus geen archeologische aanwezig waren.

2.4 Behandeling van sporen

Om sporen te traceren en sporenclusters zo goed mogelijk te kunnen begrenzen, zijn de profielwanden waar nodig handmatig opgeschaafd. Hierbij zijn echter geen archeologische resten aangetroffen.

2.5 Behandeling van vondsten

Bij het nalopen van de profielwanden is specifiek gelet op de aanwezigheid van archeologische vondsten. Deze zijn echter niet aangetroffen.

2.6 Behandeling van profielen

De natuurlijke gelaagdheid en de verschillende archeologische niveaus zijn daar waar mogelijk in kaart gebracht door middel van profielkolommen. Die profielen zijn opgeschaafd, gefotografeerd, getekend en beschreven vanaf het maaiveld. Uiteindelijk bleek alleen in de zuidoosthoek van het plangebied nog een min of meer intact bodemprofiel aanwezig. Deze is gedocumenteerd.

2.7 Bemonstering

Tijdens het onderzoek zijn geen sporen aangetroffen die zich leenden voor monsternamen.

2.8 Uitwerking

Documentatie van het onderzoek is na afloop van het onderzoek gecontroleerd. Na afloop van het veldwerk is een laatste controle uitgevoerd en zijn de analoge profiel- en coupetekeningen gedigitaliseerd en de vondsten gewassen en gesplitst per materiaalcategorie.

Aangezien er geen archeologische resten zijn aangetroffen, was het niet noodzakelijk om een evaluatierapport op te stellen. Na afloop van de basisuitwerking van de veldgegevens is gestart met het opstellen van de rapportage.

2.9 Afwijking en aanpassing van de onderzoeksstrategie

Gezien de aard (sloop van binnenuit) en diepte van de sloopwerkzaamheden (3 m – mv) alsmede de doorlooptijd van deze werkzaamheden is, na overleg met het bevoegd gezag (d.d. 10-2-2020), besloten om de sloopwerkzaamheden niet volledig intensief te begeleiden, maar om alleen de wanden van de put te controleren op het voorkomen van archeologische resten.

3 Resultaten

3.1 Landschap en stratigrafie

Het onderzoeksgebied behoort tot het Zuid-Limburgs lössgebied dat wordt gekenmerkt door een voor Nederlandse begrippen sterk reliëf. Ten noorden van het plangebied ligt het Bekken van Heerlen. Dit bekken is ontstaan door terugschrijdende erosie vanuit de Geleenbeek en de bijbehorende zijtakken waardoor een min of meer ovale depressie ontstond die circa 60 m lager ligt dan de omringende lössplateaus en de gebieden met oude afzettingen. Na de uitruimfase van het bekken heeft in de ijstijden een opvulling met löss plaatsgehad. Desondanks is het bekken van Heerlen nog steeds herkenbaar in het huidige landschap. Geomorfologisch gezien ligt het plangebied op de overgang van een lösswand naar een zwakke lössglooiing (Staring Centrum/RGD, 1989). In beide gevallen wordt de bodemopbouw normaal gesproken gekenmerkt door een radebrikgrond die bestaat uit een kleiuitspoelings- of E-horizont met daaronder een kleiinspoelings- of textuur B-(Bt-)horizont (Stiboka, 1990). Onder de Bt-horizont bevindt zich het onaangetaste, oorspronkelijke moedermateriaal, aangeduid als de BC- en C-horizont. Onderzoek in de directe omgeving van het plangebied heeft daarnaast uitgewezen dat de bodem in het plangebied waarschijnlijk afgedekt is met een (dunne) laag colluvium (Keijers, 2018).

Het onderhavig onderzoek bevestigt grotendeels bovenstaande verwachtingen. Ondanks de verstoringen (figuur 3) was in het uiterste zuidoosten van het plangebied nog een klein stukje intact bodemprofiel te zien (figuur 4). Onder een circa 75 cm dik ophogingspakket (stollaag – top maaiveld: 116,76 m +NAP) bevindt zich een stugge briklaag (Bt-horizont; top op ca. 116,0 m +NAP) van ongeveer 80 cm. Deze briklaag wordt gevolgd door een BC-horizont (60 cm) en uiteindelijk een lichtgeelbruine C-horizont. Er zijn geen aanwijzingen voor een E-horizont of colluvium aangetroffen. Het ontbreken van de E-horizont betekent dat er sprake is van een bergbrikgrond, waarbij het bodemprofiel is onthoofd als gevolg van (helling)erosie. Het is niet duidelijk of het ontbreken van colluvium ook betekent dat er binnen het plangebied geen sprake is geweest van colluvium. Deze kan namelijk zijn verwijderd in het verleden bij de bouw van de nu gesloopte gebouwen, omdat colluvium in tegenstelling tot de onderliggende briklaag meestal relatief slap is en zodoende minder geschikt om een stollaag op aan te brengen.

Figuur 3. Overzichtsfoto van het profiel aan de noordkant van de put (Dr. Jaegerstraat). Ondanks dat er op het eerste oog sprake is van lössprofielen (boven), blijkt uit nadere inspectie dat het profiel hier nog volledig verstoord is (onder).

Figuur 4. Links: profielfoto van een intact bodemprofiel in de zuidoosthoek van het plangebied. Rechts: locatie profiel.

3.2 Sporen en structuren

Het onderzoek heeft geen relevante sporen opgeleverd.

3.3 Vondsten

Het onderzoek heeft geen vondsten opgeleverd.

3.4 Monsters

Tijdens het onderzoek zijn geen grondmonsters verzameld.

3.5 Interpretatie van de vindplaats

Het onderzoek heeft geen aanwijzingen opgeleverd voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats binnen het plangebied.

3.6 Waardestelling

Omdat het onderzoek geen aanwijzingen heeft opgeleverd voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats binnen het plangebied, kan worden geconcludeerd dat het terrein niet van archeologische waarde is. Daarom is er geen waardestelling uitgevoerd.

4 Conclusie en advies

4.1 conclusie

Op basis van de resultaten kunnen de onderzoeksvragen als volgt worden beantwoord:

1. Hoe ziet de geo(morfo)logische en bodemkundige opbouw van het plangebied eruit?

Vrijwel het volledige plangebied is zwaar verstoord. Alleen in een klein hoekje in het zuidoosten van het plangebied kon nog een intact bodemprofiel worden waargenomen. Onder een circa 75 cm dik ophogingspakket (stollaag) bevindt zich een stugge briklaag (Bt-horizont) van ongeveer 80 cm. Deze briklaag wordt vervolgens gevolgd door een BC-horizont (60 cm) en uiteindelijk een lichtgeelbruine C-horizont.

2. Is het pleistocene loopvlak (plaatselijk) afgedekt met jongere sedimenten (colluvium)? Zo ja, is er sprake van meerdere afdekkende pakketten en wat is de datering van de pakketten?

Hoewel onderzoeken in de directe omgeving van het plangebied aantonen dat de briklaag veelal is afgedekt met colluvium zijn hiervoor binnen onderhavig plangebied geen aanwijzingen voor. Het is niet duidelijk of het ontbreken van colluvium ook betekent dat er binnen het plangebied geen sprake is geweest van colluvium. Deze kan namelijk zijn verwijderd in het verleden bij de bouw van de nu gesloopte gebouwen, omdat colluvium in tegenstelling tot de onderliggende briklaag meestal relatief slap is en zodoende minder geschikt om een stollaag op aan te brengen.

3. In welke mate is het gebied verstoord?

Met uitzondering van een klein hoekje in het zuidoosten is de gehele put verstoord. Dit geldt ook voor de profielwanden.

4. Bevinden zich binnen het plangebied archeologische resten? Waaruit bestaan de archeologische resten die zijn aangetroffen? Van welke vindplaatstypen en welke dateringen is er sprake?

Door de grootschalige verstoringen, zijn er geen archeologische resten aangetroffen. Hierdoor vervallen de overige onderzoeksvragen

4.2 Advies

Op basis van het onderzoek hoeven er binnen de gesloopte delen geen archeologische resten meer verwacht te worden. Dit geldt echter niet voor de zones direct rondom het onderzochte gebied. Uit de profielopname blijkt dat er rondom de put sprake is van een dikke en goed ontwaterde (stugge) briklaag (Bt-horizont). Er zijn geen aanwijzingen dat deze serieus is getopt. Wel ontbreekt een E-horizont. Hierdoor kunnen – daar waar deze brikgrond nog aanwezig is – archeologische resten nog steeds verwacht worden.

Literatuur

■■■■■ 2020. Programma van Eisen Plangebied Dr. Jaegerstraat te Heerlen, gemeente Heerlen; archeologische opgraving – variant archeologische begeleiding. RAAP-PvE 2239. Weesp.

■■■■■ 2018. 2000 jaar Romeinse weg; rioolrenovatie Bekkerweg - Dr. Jaegersstraat, gemeente Heerlen; archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding. RAAP-rapport 3458. Weesp.

Staring Centrum/RGD, 1989. Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting op de kaartbladen 59 Genk, 60 Sittard, 61 Maastricht en 62 Heerlen.

Stichting voor Bodemkartering/Rijksgeologische Dienst. Stiboka, 1990. Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 61 Maastricht en 62 West en Oost Heerlen. Stichting voor Bodemkartering/Rijksgeologische Dienst, Wageningen/Haarlem.

Overzicht van figuren, tabellen, bijlagen en appendices

Figuren:

Figuur 1. De ligging van het plangebied. Inzet: ligging in Nederland (ster).	5
Figuur 2. Overzichtsfoto van de sloopwerkzaamheden, gezien in noordelijke richting.	7
Figuur 3. Overzichtsfoto van het profiel aan de noordkant van de put (Dr. Jaegerstraat). Ondanks dat er op het eerste oog sprake is van lössprofielen (boven), blijkt uit nadere inspectie dat het profiel hier nog volledig verstoord is (onder).	12
Figuur 4. Links: profielfoto van een intact bodemprofiel in de zuidoosthoek van het plangebied. Rechts: locatie profiel.	13

Tabellen:

Tabel 1. Administratieve gegevens.	6
------------------------------------	---

Bijlagen:

Bijlage 1. Tijdschaal.	
------------------------	--

Bijlage 1. Tijdschaal.

Archeologische perioden				
Tijdperk				Datering
Recente tijd				1945
Nieuwe tijd	C			1850
	B			1650
	A			1500
Middeleeuwen	Laat B			1250
	Laat A			1050
	Vroeg	D: Ottoonse tijd		900
		C: Karolingische tijd		725
		B: Merovingische tijd		525
		A: Volksverhuizingstijd		450
Romeinse tijd	Laat			270
	Midden			70 na Chr.
	Vroeg			15 voor Chr.
Prehistorie	IJzertijd	Laat		250
		Midden		500
		Vroeg		800
	Bronstijd	Laat		1100
		Midden		1800
		Vroeg		2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat		2850
		Midden		4200
		Vroeg		4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat		6450
		Midden		8640
		Vroeg		9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat		12.500
		Jong B		16.000
		Jong A		35.000
		Midden		250.000
		Oud		

tabel1 standaard Archeologisch RAAP 2014

tabel1_standaard_Archeologisch_RAAP_2014